

Türkiye'nin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerinin Belirlenmesi

Burhan ARDIÇ
YLisans Öğrenci, Karabük Üniversitesi SBE
Master Student, Karabük University Institute of Social Science
Orcid ID: 0000-0002-4463-5126
b.ardic06@hotmail.com

Öz

Dış ticarete mutlak üstünlükler teorisi önemli bir yere sahiptir. Fakat uluslararası uzmanlaşmayı mutlak üstünlükler teorisi kesin anlamda açıklayamamaktadır. Bu durumu açıklamak için David Ricardo tarafından geliştirilmiş olan Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'ne bakmak gerekmektedir. Karşılaştırmalı üstünlükler teorisinde iki ülke arasında gerçekleşen üretimde bir ülke uzmanlaşmış ve mutlak olarak daha önde ve gelişmişse, bu iki ülkenin ticaret yapacağı belirtilmiştir. Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi dış ticarete uygun geliştirilmiş bir modeldir. Bu çalışmada Türkiye'nin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (AKÜ) hesaplanmıştır. Çalışmada; 2005-2016 yılları arasındaki Türkiye'nin ihracat yaptığı sektörler ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan veriler TÜİK, INTRACEN'den alınmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'nin bitkisel ürünler, gıda sanayi ürünleri, tekstil ürünleri, cam ve cam eşya, metaller, araçlar fasıllarında ihracatta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler, Uluslararası Ticaret, İhracat, Türkiye Ekonomisi, Dış Ticaret Performansı

Determination of Turkey's Revealed Comparative Advantages

Abstract

The theory of absolute advantages has occupied an important place in international economics. However, the theory of absolute advantages cannot explain international expertise in a definite sense. To explain this, we need to look at the Theory of Comparative Advantages developed by David Ricardo. In a comparative advantage theory, if there exists a country which is specialized in production according to other country, they will trade. The theory of comparative advantages is a model developed for foreign trade. In this study, Turkey's Revealed Comparative Advantages Index (BAT) is calculated. In this research, sectors exported by Turkey between 2005 and 2016 are discussed. The data used in the study are obtained from TUIK and INTRACEN. As a result of the study it has been determined that Turkey has a comparative advantage in exporting herbal products, food industry products, textile products, glass and glassware, metals, vehicles.

Keywords: Revealed Comparative Advantages, International Trade, Export, Turkey Economy, Foreign Trade Performance

Giriş

Küreselleşmenin son yıllarda önemini artmasıyla birlikte ekonomi dünyada ülkelerin birbirlerine olan bağılıklarını arttırmaktadır. Bu yüzden hiçbir ülke ekonomisi “tamamen dış dünyadan bağımsızdır ve dış dünyadan etkilenemez” diyemeyiz. Bunun nedeni her ülke ürettiğini satmaya veya üretim yapmak için hammaddeye ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlar ülkelerin küreselleşmesini, dışa açılmasını, küreselleşen ekonomide pay almasını beraberinde getirir. Böyle bir durumda ülke ekonomilerinin işlevleri, büyüklükleri, bağımlılık dereceleri, üretim ve teknoloji açısından gelişmişlikleri ve ülkeye kattıkları katma değer gibi kavramların karşılaştırmasının yapılmasıyla ve en güçlü-en zayıf ekonomilerin belirlenmesiyle bir hiyerarşik yapı ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin ekonomik anlamda en güçlü, en zayıf yönleri ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin uluslararası ekonomide, dış ticarete karşılaştırmalı üstünlüğünü ortaya koymaktır. Yapılmış olan çalışmalarda sürekli olarak tek bir konu üzerinde yoğunlaşmış ve karşılaştırmalı üstünlüklerin bir çatı altında toplanmadığı görülmüştür. Bu çalışma literatürde bu eksikliğin giderilmesi bakımından katkı sağlar niteliktedir.

Çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde karşılaştırmalı üstünlükler teorisi kavramsal olarak açıklanmış ve varsayımları ile ilgili bilgiler verilmiştir. 2. bölümde literatür taraması yapılmıştır. 3.bölümde çalışmada kullanılacak olan veri seti ve yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. 4. bölümde Türkiye'nin dış ticaret performansı hakkında bilgiler verilir son bölüm olan 5. bölümde ise açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksiyle Türkiye'nin dış ticarete hangi ürünlerde üstünlük sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca sonuç bölümünde de bu üstünlüklerin ülke politikalarına yaptığı yansıma da tartışılmıştır.

1-Kavramsal Olarak Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi ve Varsayımları

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ülke ekonomilerinin genel yapısını görme açısından uluslararası ticaret teorileri arasında önemli bir yere sahiptir. Dış ticarete Adam Smith tarafından açıklanan ilk teori mutlak üstünlükler teorisidir. Mutlak üstünlükler teorisi iki ülke arasında ele alınmıştır. A ülkesi bir mal üretiminde B ülkesine göre mutlak üstünlüğe sahipse o malın üretiminde uzmanlaşmaya gitmelidir. B ülkesi de diğer malın üretiminde A ülkesine göre mutlak üstünlüğe sahipse o malda uzmanlaşmalıdır (Seyidoğlu, Karşılaştırmalı Üstünlükler, 2015). Smith “ucuza mâl ettiği ürünlerin ihracatını, pahalı maliyetteki ürünlerinin ithalatını yapması gerekir” demiştir (Erkan, 2012). Fakat Mutlak Üstünlük Teorisi uluslararası ticaretin nedenlerini tam anlamıyla açıklamakta güçlük çekmektedir (Seyidoğlu, Karşılaştırmalı Üstünlükler, 2015). David Ricardo'nun geliştirmiş olduğu karşılaştırmalı üstünlük teorisi bir ülkenin bir mal üzerinde ihracat bağlamında uzmanlaşması, diğer ürünlerde ithalata gitmesi

konusuna açıklık getirmektedir (Erkan, 2012). Bu teoriye göre diğer ülkelerle yapılan anlaşmalar doğrultusunda maliyeti düşük olan mallar üretilip ihraç edilmeli ve maliyeti yüksek olan malların ise ithalatı yapılmalıdır (Kesgingöz, 2017). Bu şekilde sağlanan hasıla ise ülke ekonomisini ve ülke refah seviyesini arttıracak, ithalat-ihracat oranı istenilen seviyede kalırsa bütçe açıkları kapatılarak dünya ekonomi sıralamasında üst seviyelerde kalınacaktır. Ricardo, karşılaştırmalı üstünlüğü açıklarken daha çok işin temeline girme ve literatüre yeni bir kavram kazandırma çabasında olmuş ve bunu başarmıştır. Ricardo'ya göre karşılaştırmalı üstünlükler teorisi uluslararası ticaretin temelini oluşturur. Bu teori bazı varsayımlara dayanmaktadır: Para uluslararası ticarete geçerli değildir, bir mal sadece diğer mallarla takas edilebilir, hükümetler bu teoride etkinsizdir, dış ticaret kotaları yoktur, ekonomi tam istihdam durumundadır, ekonomide sadece 2 ülke ve 2 ürün vardır, teknolojik gelişmişlik yoktur (Seyidoğlu, Karşılaştırmalı Üstünlükler, 2015).

Bu teori yıllar boyunca uluslararası ticareti açıklamada kullanılmıştır. Karşılaştırmalı üstünlüğün dış ticarete kullanılmasının ve günümüzde hala kullanılıyor olmasının en büyük nedenlerinden birisi mutlak üstünlüklerin gereken verimliliği ve dış ticaretin temelinde yatan etkenleri sağlayamıyor olmasıdır. Karşılaştırmalı üstünlükler daha gerçekçi ve genel bir nitelik taşıyor olması bakımından mutlak üstünlüğe oranla dış ticaret performansını açıklamada ve dış ticaretin temellerini atma da en büyük orana sahip teoridir. Bu modelin bazı eksiklikleri de vardır. Bunlar; emek-değer teorisine dayanması, istihdam farklarının sebebini açıklayamaması, işgücünün ülke içinde tam hareketli ülkeler arasında tam hareketsiz olması, arza dayalı ve statik bir teori olması, sabit maliyete ve tam uzmanlaşmaya dayalı olmasıdır (Seyidoğlu, Karşılaştırmalı Üstünlükler, 2015). Bahsi geçen iki kuram emek-değer teorisini konu almaları sebebiyle eleştirilmektedir. Geriye kalan sermaye, girişimci, doğal kaynak faktörleri her iki teoride de ele alınmamıştır (Ergun, 2013).

2-Literatür Taraması

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ile ilgili literatürde bir bütün olarak yani ülke ekonomisini bir bütün halinde analiz etmiş çalışma fazla bulunmamaktadır. Bu çalışma, literatürdeki bu eksikliği doldurma ve katkı yapması bakımından önem arz etmektedir. Literatürde yapılan çalışmaları tablo halinde verirsek:

Tablo 1: Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Yapılan Çalışmalar

YIL	ÖRNEKLEM	SONUÇ
Tekin (2017)	Makroekonomik Analiz 1990-2014	Türkiye'de gelir artarken tasarruf artmamaktadır. Gelirin tasarruf üstündeki etkisi güçlü değildir.
Erkan – Batbaylı (2017)	Makroekonomik Analiz 2000-2015	Kei ülkeleri uluslararası piyasada hammadde ve emek yönünde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.

Ağır – Şahbaz (2016)	Makroekonomik Analiz 1990-2014	Sonuç olarak, dünya ekonomisi her ne kadar hızlı bir şekilde küreselleşse de bölgesel ekonomik bütünleşmeler önemini kaybetmemektedir.
Er – Atıcı (2016)	Makroekonomik Analiz	Kimya öğretim programlarında benzerlik ve farklılıklar vardır.
Ovalı (2016)	Makroekonomik Analiz	Sonuçlara göre Türkiye piyasa büyüklüğü, iş piyasası gelişmişliği gibi konularda avantajlıdır. Fakat emek piyasası, ekonomik istikrar, teknolojik hazırlık konularında dezavantajlıdır.
Şahin – Şahbudak (2016)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi 2000-2014	Çalışmada sonuç olarak, Çin'in makine ve ulaştırma araçları sektöründe Türkiye ve Hindistan'a göre rekabet gücünün daha yüksek olduğu görülmüştür.
Ağır – Yıldırım (2015)	Betimsel Analiz 2010-2012	Makroekonomik açıdan Türkiye ve diğer ülkeler arasında farklar vardır.
Türkoğlu (2015)	Makroekonomik Analiz	Merkez bankası eli enflasyon hedefleme stratejileri ile güçlendirilmiştir. Para politikası şeffaflığı sağlanmıştır.
Miran – Atış - Bektaş – Cankurt – Bayaner – Karabat (2015)	Yaklaşık İdeal Talep Sistemi 1986-2010	Kuru üzüm ihracatında İran ve Şili karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türkiye rekabet gücü en az ülkedir.
Erkan – Arpacı – Yaralı – Güvenç (2015)	Balassa Endeksi Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları	Sebze ihracatı ele alındığında Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Karakurt – Şentürk – Ela (2015)	Betimsel Analiz 2008-2013	Dış açığa yönelik büyüme Türkiye'de kırılganlık yaratmaktadır.
İskenderoğlu – Karadeniz – Ayyıldız (2015)	Veri Analizi 2009-2012	Likidite, finansal yapı, verimlilik ve karlılık incelendiğinde Avrupa Enerji Sektöründe yer alan kuruluşlar Türkiye Enerji Sektöründeki kuruluşlara göre daha iyi bir performans göstermiştir.
Çetin – Işık (2014)	Makroekonomik Analiz 2008-2012	AR-GE faaliyetleri ekonomik büyüme açısından önemlidir.
Akar (2014)	Daha İyi Yaşam Endeksi	Sonuçlar Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında Daha İyi Yaşam Endeksi değeri en düşük ülke olduğunu göstermektedir.
Erol	Temel Bileşenler Analizi	Türkiye ekonomik olarak diğer ülkelere oranla daha iyi konumdadır. Fakat sosyal yaşam

Türkiye'nin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerinin Belirlenmesi

(2013)	2009-2011	bazında diğer ülkelerden kötü durumdadır.
Kalaycı (2013)	Makroekonomik Analiz 1995-2011	Rusya ile dış ticarete açıklar mineral yakıtlar ve yağlar ve bunlardan elde edilen ürünlerden kaynaklanmaktadır.
Erkan (2012)	Makroekonomik Analiz 1993-2010	BRIC ülkeleri hammadde ve emek yoğun üretimde etkilidir.
Erkan (2012)	Balassa Endeksi 2000-2008	Ürün sınıflandırmasında Türkiye 57 ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Erkan (2012)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi 1993-2010	İncir, kuru üzüm, fındık, Antep fıstığı, kuru kayısıda karşılaştırmalı üstünlük vardır. Badem ve cevizde karşılaştırmalı üstünlük avantajı yoktur.
Sandalcılar (2011)	Makroekonomik Analiz 2000-2009	SITC sınıflandırması incelendiğinde Türkiye, Suriye karşısında karşılaştırmalı üstünlük avantajını elinde bulundurmaktadır.
Kara – Erkan (2011)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi 1993-2009	Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörlerinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Yücel (2010)	Makroekonomik Analiz 1990-2009	Tekstil sektörü karşılaştırmalı üstünlük avantajı 1998 yılından itibaren, hazır giyim sektörü karşılaştırmalı üstünlük avantajı 2015 yılından itibaren kaybedilmeye başlanmıştır.
Altay – Gürpınar (2008)	ES Endeksi Hesaplaması 2001-2006	Türkiye Avrupa Birliği ile mobilya sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir.
Kırankabeş (2006)	Karşılaştırmalı Küresel Rekabet Gücü Endeksi	Analizler sonucunda Türkiye'nin diğer AB üye ülkelerine oranla çok ileride olmadığı fakat AB aday ülkelerine göre rekabet gücü olarak karşılaştırmalı üstünlüğü olduğu görülmektedir.
Çakmak	Makroekonomik Analiz 1990-2002	Balassa endeksi sonuçlarına göre SITC sınıflandırmasında rekabet gücü yüksek olan Türkiye'nin, Vollrath endeksine göre rekabet gücü düşüktür.
Çalık	Makroekonomik Analiz	Sonuç olarak Türkiye bor madeni çıkarma ve üretme konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bunu tekelleşmeye giderek kullanılmalıdır.
Şahinli	Makroekonomik Analiz 2001-2009	Türkiye sektörler bazında rekabet gücünü kaybetmeye yönelik ilerlemektedir.

3-Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada Armonize Mal Tanım ve Kodlama Sistemi (HS Code) kullanılmıştır. Uluslararası ticarete dahil edilen bütün mallar için kullanılan bir sistem olan HS Code günümüzde hala geçerliliğini sürdürmektedir. Çalışmada 2005-2016 yılları arasında Uluslararası Ticaret Merkezi (INTRACEN) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından sağlanan HS 2 haneli ürün gruplarına ait ihracat verileri kullanılmıştır. Söz konusu ürün gruplarına dâhil edilen mallar Tablo 2’de sunulmuştur

Tablo 2: Ürün Grupları ve Fasıllar

FASIL KODU	FASIL ADI	FASIL KODU	FASIL ADI
01-05	Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler	50-63	Tekstil ürünleri
06-15	Bitkisel ürünler	64-67	Ayakkabılar
16-24	Gıda sanayi ürünleri	68-71	Cam ve cam eşya
25-27	Mineral yakıtlar ve mineral yağlar	72-83	Metaller
28-38	Kimya sanayi ürünleri	84-85	Makineler ve elektrik malzemeleri
39-40	Plastik ve mamulleri	86-89	Araçlar
41-43	Deriler, köseleler, postlar ve kürkler	90-97	Muhtelif ve mamul eşya
44-49	Ağaç ve ahşap eşyalar	99	Başka yerde belirtilmeyen ürünler

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2017)

Tablo 2’de HS Code Sınıflandırması’na göre ihracat kalemlerinde kullanılan ürünlerin ve fasıllara ait kodlar verilmiştir. Bu çalışmada kullanılacak olan yöntem Balassa’nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi’dir (Dilek, 2016:212). AKÜ endeksi olarak ifade edilen bu ekonometrik sistem ülkeler arasındaki dış ticaret rekabetinin nedenlerini göz ardı ederek sadece yüzeysel olarak görünen veya görünmeyen bir avantaj olup olmadığına bakmaktadır (Bashimov, 2017).

AKÜ endeksi şu şekilde ifade edilmektedir.

$$AKÜ_{ak} = (X_{ak} / X_k) / (X_{al} / X_l)$$

Burada AKÜ_{ak}; k ülkesinin a malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini göstermektedir.

X_{ak} : k ülkesinin a malı ihracatı

X_k : k ülkesinin toplam ihracatı

Xal : a malı dünya ihracatı

Xl : toplam dünya ihracatı

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeks değerinin 1'den büyük olması ülkenin o mal türünde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu anlamına gelmektedir. AKÜ endeks değerinin 1'den küçük olması ise ülkenin o mal türünde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı yani dünyadaki ihracata oranla dezavantajlı olduğu anlamındadır (Şahinli, 2011).

4-Dış Ticaret ve Türkiye'nin Dış Ticaret Performansı

Dış ticaret bir ülkenin dünya ülkeleri ile olan toplam ithalat ve toplam ihracat miktarını gösteren, ithalat ve ihracata dayalı büyüme tanımına da yardımcı olan bir kavramdır. Ülkelerin ihracatlarının ithalatlara oranla yüksek olması dış ticaret performanslarının pozitif olduğu anlamına gelmektedir. Bu pozitiflik hasıla üzerinde arttırıcı bir etki yaparken, bütçe açıklarının kapanmasına ve bu sayede ülke refahının artmasına yardım etmektedir. Dış ticaretin özünde ülkelerarası maliyet farklılıklarının ortaya çıkması yatmaktadır (Utkulu, 2005). Dünya'da dış ticareti oluşturan faktörler arasında fiyat farklılıkları, üretim eksikliği ve mal farklılaştırması en önemli yeri tutmaktadır (Utkulu, 2005).

Türkiye'de ithalat ve ihracat arasındaki en büyük farkın sebebi olarak üretim eksikliği gösterilebilir. Üretimi yetersiz olan ülkemiz, ürettiğinden çok tüketim yapan bir toplum olduğu için ithalat miktarı ihracat miktarına oranla yüksek çıkmaktadır. Bu da üretimden çok tüketime alışan bir toplum haline geldiğimiz bir kanıtı olarak gösterilebilir. Aşağıdaki tablolarda Türkiye'nin dış ticaretteki yerini görmek için bazı makroekonomik veriler yardımıyla dış ticaret performansı ele alınmıştır.

Tablo 3: Türkiye'nin İhracat Yaptığı İlk 5 Ülke (BİN ABD \$)

Ülkeler	2016	2015	2014	2013	2012
Almanya	13 998 653	13 417 033	15 147 423	13 702 577	13 124 375
İngiltere	11 685 790	10 556 393	9 903 172	8 785 124	8 693 599
Irak	7 636 670	8 549 967	10 887 826	11 948 905	10 822 144
İtalya	7 580 837	6 887 399	7 141 071	6 718 355	6 373 080
ABD	6 623 347	6 395 842	6 341 841	5 640 247	5 604 230

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2017)

Tablo 3'e göre Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin en başında Almanya gelmektedir. 2014 yılında Almanya ile 15.147.423 bin ABD\$ ihracat yaparken bu rakam 2016 yılında 13.998.653 bin ABD\$'na gerilemiştir. İngiltere, Türkiye'nin ihracat yaptığı ikinci ülke konumundadır. İngiltere ile giderek artan bir ihracat grafiğimiz vardır. Irak üçüncü sırada yer alırken yaptığımız ihracat miktarı yıllar ilerledikçe giderek azalmaktadır. İtalya ve ABD yaklaşık olarak seviyeleri aynı ilerlemektedir.

Tablo 4: Türkiye'nin İthalat Yaptığı İlk 5 Ülke (BİN ABD \$)

Ülkeler	2016	2015	2014	2013	2012
Çin	25 441 433	24 873 457	24 918 224	24 685 885	24 685 885
Almanya	21 474 989	21 351 884	22 369 476	24 182 422	21 400 614
Rusya	15 162 386	20 401 757	25 288 597	25 064 214	26 625 286
ABD	10 867 793	11 141 462	12 727 562	12 596 170	14 130 546
İtalya	10 218 387	10 639 042	12 055 972	12 884 864	13 344 468

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2017)

Tablo 4'e göre Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülke Çin'dir. 2012 yılından beri artan grafik seyreden Çin, Türkiye ithalatının büyük bir bölümünü karşılamaktadır. İkinci sırada yer alan Almanya, Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı Çin'den sonra Türkiye için önemli bir yer tutmaktadır. Rusya ile yaşanan kriz sonrası önceki yıllara oranla düşüş seyreden ithalat oranı 2014'e göre 10 milyar ABD\$'dır. İtalya, ABD'den sonra son sırada yer alırken ABD ile İtalya ortalamalara bakıldığında ithalat açısından söz konusu ülkeler arasındadır.

Tablo 3 ve Tablo 4 birlikte incelendiğinde Türkiye'nin ithalat ve ihracat oranı ilk 5 ülke sıralamasına göre incelendiğinde ithalat miktarının ihracat miktarına oranla daha yüksek olduğunu görebiliriz. Farkın bu denli yüksek olması belirtildiği üzere "20 ülke ve diğerleri" sıralamasında görülmektedir (TÜİK, 2017). Türkiye'nin ihracat ve ithalatında söz sahibi ülkeleri gördükten sonra dış ticaret yapısıyla ilgili bilgiler verirsek: Türkiye üretim bakımından bağımlı ve ileriki yıllarda da bağımlı olmaya devam edecek gibi durmaktadır. Kesin çözüm olarak şimdiki üretim teknolojisine ve üretim sorununa alternatif yollar aranmalıdır. Ülkemizin lehine olan iklim koşulları, toprak yapısı, coğrafi konumu, yer altı kaynakları, ekonomik

kalkınmışlık, refah seviyesi alternatif üretim yollarını beraberinde getirme çabası içinde olmalıdır. Desteklenebilecek ürünler arasında devlet planlaması dahilinde KOSGEB görevlendirilmiştir. KOSGEB'in destek verdiği üretim konularından bazıları ise madencilik ve taş ocakçılığı, imalat, elektrik ve iklimlendirme dağıtımı ve üretimi, inşaatır (KOSGEB, 2017). Ayrıca uluslararası ekonomik örgütlerde dış ticarete etkin olmak ülke ekonomisine daha çok katkı sağlayacaktır.

5-Bulgular

Türkiye'nin ihraç malları için Balassa Endeksi kullanılarak karşılaştırmalı üstünlükler Tablo 4'te verilmiştir. HS Code sınıflandırmasına göre hesaplanan AKÜ değerlerinde Türkiye bitkisel ürünler (HS 06-15), gıda sanayi ürünleri (HS 14-24), tekstil ürünleri (HS 50-63), cam ve cam eşya (HS 68-71), metaller (HS 72-83) ve araçlarda (HS 86-89) karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. 2008 krizinin getirdiği küresel etkiler göz önüne alındığında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz bütün ürün gruplarında düşüşler gerçekleşmiştir. Bitkisel ürünler grubu (HS 06-15) 2005 yılında 2,55 iken 2016 yılına gelindiğinde ağır bir düşüş yaşayarak 1,63 seviyesine gerilemiştir. Gıda sanayi ürünlerine (HS 14-24) bakıldığında 2005 yılında 1,58 puanda iken 2016 yılına gelindiğinde küçük bir düşüş yaşayarak 1,34 seviyesine gerilemiştir. Plastikler ve mamulleri (HS 39-40) 2008 yılı ile birlikte 1,02 iken 2016 yılına kadar 0,12 yükseliş göstermiştir. Kuzey Amerika, Japonya ve diğer Batı Avrupa Ülkeleri bu sınıfın üretiminde önemli bir paya sahiptirler (Eraslan, Karataş, & Kaya, 2007). Deriler, köseleler ve postlar (HS 41-43) sınıflandırmasında 2005, 2006, 2007, 2008 yıllarında karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken bu yıllardan sonra Türkiye bu avantajını kaybetmiştir. 2008 sonrasında da giderek azalan bir seyir içinde olduğunu söylememiz mümkündür. Deriler, köseleler ve postlar için dünyada rekabet gücü yüksek olan ülkeler sektörel olarak İtalya ve Çin'dir, Çin her yıl üretim artışı yaparken İtalya ise bu üretim avantajını kaybetmektedir (Öngüt & Özçörekçi, 2005). 2005 yılında yapılan analize göre bu fasılda net ihracatçı ülkelere bakılacak olursa Çin, İtalya, Brezilya, Endonezya, Tayland, Güney Kore, Hindistan, İspanya, Portekiz, Pakistan, Arjantin, Romanya, Tunus ve Türkiye gelmektedir (Öngüt & Özçörekçi, 2005).

Tekstil ürünleri (HS 50-63) sınıflandırmasında 2005 yılında dünyada ihracat rekabeti sıralamasında 5,22'lik bir değerle önemli bir yerde olan Türkiye 2016 yılına gelindiğinde bu avantajını kaybetmiş, 3,88 puana gerilemiştir. Bu fasıl için 2010 yılında bir sıçrama yaşamış olsa da 2008 krizinin etkilerinin zamanla azalması ve üretim kapasitesindeki bir miktar artış bunun sonucu olarak gösterilebilir. Tekstilde önde olan ihracatçı ülkeler 2006 yılında: Çin, Hong Kong, ABD, Kore ve Tayvan'dır, Türkiye ise Hindistan'dan sonra 8. Sırada yer almaktadır (Eraslan, Bakan, & Helvacıoğlu Kuyucu, Türk Tekstil ve Hazirgiyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi, 2008). Tekstil sektöründe azalma göstermesinin sebepleri arasında en başta üretimin gelişmiş ülkelere kayması görülmektedir. Daha sonra teknolojik yetersizliğin üretim üzerindeki etkisi başka bir neden olarak gösterilebilir. İthalata olan bağımlılık giderek

artmaktadır. Bağımlılığın sebepleri ise: yurt dışı mallarının ucuz olması, yurtiçi üretim yetersizliği, firmalar arası pozitif yönlü ilişkiler, tüketici tercihlerinde meydana gelen yapısal değişimlerdir (Şişman & Bağcı, 2014).

Metaller (HS 72-83) ve araçlar (HS 86-89) birlikte incelendiğinde 2005 yılından 2016 yılına kadar olan süreçte çok büyük kayıpların olduğunu söyleyemeyiz. Metaller (HS 72-83) 2008-2013 yılları arasında yani kriz dönemlerinde bile ihracatçı olarak karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü avantajına sahiptir. Küresel rekabet gücünün arttığı bir dünyada Türkiye ihracatçı olduğu gruplarını korumalı ve pazar paylarını arttırmalıdır.

Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı ürün gruplarına bakacak olursak, aslında potansiyele sahip olan Türkiye bu ürün gruplarında potansiyelini harekete geçirmelidir. Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler (HS 01-05), ahşap ve ahşap eşyalar (HS 44-49) üretimini ve ihracatını arttırmak, tarım ve hayvancılık ülkesi sayılan Türkiye için geliştirilmesi ve rekabet avantajına dönüştürülmesi zor değildir. Gereken koşullar Türkiye şartlarında bulunmaktadır. Sadece atıl kapasitenin faaliyete geçmesi ve planlı bir şekilde ilerlemesi amaçlanmalıdır. Mineral yakıtlar ve mineral yağlar (HS 25-27), kimya sanayi ürünleri (HS 28-38), makineler ve elektrik malzemeleri (HS 84-85) gruplarında karşılaştırmalı ihracat üstünlüğünü ele alması için ileri teknoloji gerektiren işlemleri ve yenilikleri benimsemesi gerekmektedir. İleri teknolojiyi benimseyen ülkeler özgün ihracat ve ithalat oranlarını dışa bağımlı olmadan kontrol altında tutabilmektedir.

Özetle Türkiye, günümüz ihracat şartlarında ekonomisine katkıda bulunmak ve kendini teknolojik olarak geliştirmek zorundadır. Bu yüzden teknoloji öncülüğünde üretim kapasitesi artırılmalı ve ülkeye katma değer yaratan yeni üretim modelleri getirilerek karşılaştırmalı üstünlükte avantajını kaybettiği sektörleri yeniden kazanmalı, avantajı elinde bulundurmayan sektörlerde ise karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak dereceye getirebilecek teknolojik yenilikler ve ülkeye katma değer yaratacak üretim modelleri geliştirilmelidir.

TABLO 4: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi Değerleri

FASIL KODU	FASIL ADI	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
01-05	canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler	0,28	0,28	0,29	0,34	0,39	0,41	0,54	0,57	0,66	0,67	0,61	0,61
06-15	bitkisel ürünler	2,55	2,27	1,79	1,51	1,78	1,94	1,83	1,61	1,76	1,70	1,72	1,63
16-24	gıda sanayi ürünleri	1,58	1,46	1,34	1,26	1,26	1,40	1,40	1,35	1,48	1,53	1,48	1,34
25-27	mineral yakıtlar ve mineral yağlar	0,28	0,39	0,47	0,43	0,43	0,43	0,39	0,37	0,39	0,37	0,44	0,42
28-38	kimya sanayi ürünleri	0,33	0,35	0,32	0,34	0,34	0,42	0,43	0,43	0,45	0,45	0,44	0,42
39-40	plastik ve mamülleri	0,87	0,94	0,97	1,02	1,07	1,14	1,21	1,13	1,24	1,28	1,19	1,14
41-43	deriler, köseleler, postlar ve kürkler	1,15	1,19	1,09	1,00	0,94	0,97	1,13	0,89	0,89	0,84	0,62	0,62
44-49	ağaç ve ahşap eşyalar	0,41	0,42	0,47	0,53	0,60	0,67	0,71	0,57	0,62	0,64	0,62	0,65
50-63	tekstil ürünleri	5,22	4,92	4,74	4,29	4,21	4,48	4,42	4,13	4,31	4,21	3,89	3,88
64-67	ayakkabılar	0,43	0,43	0,47	0,43	0,39	0,50	0,47	0,50	0,62	0,55	0,52	0,54
68-71	cam ve cam eşya	1,54	1,57	1,59	1,96	2,26	1,47	1,13	2,49	1,16	1,51	2,04	2,07
72-83	metaller	1,75	1,75	1,70	2,23	2,09	2,06	2,16	2,11	2,11	1,96	1,74	1,71
84-85	makineler ve elektrik malzemeleri	0,59	0,56	0,58	0,57	0,54	0,60	0,65	0,61	0,64	0,62	0,56	0,54
86-89	araçlar	1,36	1,47	1,56	1,57	1,41	1,33	1,33	1,11	1,27	1,26	1,20	1,35
90-97	muhtelif mamul eşya	0,32	0,34	0,37	0,39	0,38	0,41	0,44	0,51	0,61	0,61	0,56	0,45
99	başka yerde belirtilmeyen eşya	0,14	0,15	0,10	0,08	0,13	0,07	0,09	0,07	0,11	0,18	0,09	0,10

Kaynak: Bu veriler (TÜİK, 2017), (INTRACEN, 2017) tarafından alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç

Bu çalışmada Türkiye'nin ihraç ettiği malların fasillara göre karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmada Balassa Endeksi yani Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler yaklaşımı kullanılmıştır. Hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksine göre Türkiye bitkisel ürünler, gıda sanayi ürünleri, tekstil ürünleri, cam ve cam eşya, metaller ve araçlar ürün sınıflandırmasında karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı gruplarda teknolojik yenilikler getirerek üretimi sürekli hale getirmelidir. Bu mal gruplarının üretiminde ve ihracatında söz sahibi olmak için teknolojik yenilikler günümüz ekonomilerinde şarttır.

Türkiye elinde bulundurduğu gerek yer altı kaynakları gerekse istihdam gücüyle emekle küreselleşen dünyada rekabet edebilir konumda bulunmaktadır. Üretim sorununun çözülebilmesi için Türkiye'nin alternatif üretim kaynaklarına ve alternatif üretim yöntemlerine geçiş yapması, teknolojik olarak yetersiz kaldığı alanlarda teknolojisini geliştirmesi, maliyetlerin azaltılması ve seri üretim gibi konularda bir takım önlemler alması gerekmektedir. AR-GE çalışmaları önemsenmeli, GSYİH içindeki AR-GE payı yükseltilmeli, tüketimden çok üretim özendirilmeli, kaliteli ve vasıflı eleman yetiştirme işine gidilmekle birlikte, teknolojik yeterlilik için araştırmalar yapılmalıdır. Bu sayede Türkiye elinde bulundurduğu coğrafi ve beşeri gücü geliştirerek dünya piyasalarında söz sahibi olacaktır. Tüketim odaklı büyüme yerine üretim odaklı büyüme tercih edilmelidir. Ayrıca Türkiye jeopolitik konumu itibariyle de var olan karşılaştırmalı üstünlüğünü daha etkin kullanmalıdır.

Kaynakça

- Ağır, H. & Şahbaz, A. (2016, October). D-8 Ülkelerinin Makroekonomik Performansı ve Türkiye'nin Dış Ticareti/Macroeconomic Performances Of The D-8 Countries And Their Trade With Turkey. In Icpess (International Congress On Politic, Economic And Social Studies) (no. 1).
- Akar, S. (2014). Türkiye'de Daha İyi Yaşam Endeksi: Oecd Ülkeleri İle Karşılaştırma. *Journal Of Life Economics*, 1(1), 1-12.
- Altay, B. & Gürpınar, K. (2008). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri: Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama.
- Baltacı, A. Burgazoğlu, H. & Kurtuldu, S. (2014). Kırklareli İli Gıda Ve İçecek İmalatı Sektörünün Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Bashimov, G. (2017). Türkmenistan'ın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemiyle Rekabet Gücünün Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 136.
- Çakmak, Ö. A. (2005). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ve Rekabet Gücü: Türkiye Tekstil Ve Hazır Giyim Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. *Ege Academic Review*, 5(1), 65-76.
- Çalık, A. (2002). Türkiye'nin Bor Madenleri Ve Özellikleri. *Mühendis Ve Makine Dergisi*, 508, 1-9.

Çetin, M. & Işık, H. (2014). Türkiye Ve Avrupa Birliği Ekonomilerinde Yenilikler Ve Ar-Ge'nin Teşviki: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. Maliye Dergisi, 166(1).

Dilek, S. (2016). Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisi. Seçkin Yayınları

Er, K. O. & Atıcı, S. (2016). A Comparative Investigation Of The Chemistry Curricula Of Finland And Turkey. Necatibey Faculty Of Education Electronic Journal Of Science & Mathematics Education, 10(1).

Eraslan, İ. H. Bakan, İ. & Helvacıoğlu Kuyucu, A. D. (2008). Türk Tekstil Ve Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. Eraslan, H. Karataş, A. & Kaya, H. (2007). Türk Plastik Sektörünün Rekabetçilik Analizi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 205.

Ergun, T. (2013). T. Ergun İçinde, Makroekonomiye Giriş (s. 210). Ankara: Detay Yayıncılık.

Erkan, B. & Batbaylı, Ş. (2017). Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (Kei) Üyesi Ülkelerin Küresel Pazarlardaki Karşılaştırmalı Üstünlükleri. Siyasal Bilimler Dergisi, 47.

Erkan, B. (2012). BRIC Ülkeleri Ve Türkiye'nin İhracat Uzmanlaşma Ve Rekabet Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi. AİBÜ-İİBF Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi.

Erkan, B. (2012). Türkiye'nin Geleneksel İhraç Tarım Ürünlerinde Uzmanlaşma Düzeyi. Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4(1).

Erkan, B. (2012). Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 8(15), 195-218. Gürlük, S. & Turan, Ö. (2008). Dünya Gıda Krizi: Nedenleri Ve Etkileri. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 66.

Erkan, B. (2012). Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği. Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi, 8(15), 195-218.

Erkan, B. Arpacı, B. B. Yaralı, F. & Güvenç, İ. (2015). Türkiye'nin Sebze İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlükleri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi, 18(4), 70-76.

Erol, E. D. (2013). Türkiye Ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi. Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(1).

Hüseyin, A. Ğ. I. R. & Yıldırım, S. (2015). Türkiye İle BRICS Ekonomilerinin Makroekonomik Performans Karşılaştırması: Betimsel Bir Analiz. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2).

INTRACEN. 2017. International Trade Centre. 2017 tarihinde <http://www.intracen.org/> adresinden alındı

İskenderoğlu, Ö. Karadeniz, E. & Ayyıldız, N. (2015). Enerji Sektörünün Finansal Analizi: Türkiye Ve Avrupa Enerji Sektörü Karşılaştırması. İşletme Ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 3(3), 86-97.

Kalaycı, C. (2013). Rusya Federasyonu İle Ticarete Türkiye'nin Açmazları. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 8(1).

Kara, O. & Erkan, B. (2010). Türkiye'nin Emek Yoğun Mal İhracatındaki Karşılaştırmalı Üstünlüklerin Makro Ekonomik Büyüklüklerle İlişkisi. AİBÜ-İİBF Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi.

Karakurt, B. Şentürk, S. H. & Mehmet, E. L. A. (2015). Makroekonomik Kırılganlık: Türkiye Ve Şangay Beşlisi Karşılaştırması. Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 13(1), 283-307.

Kesgingöz, H. (2017). Uluslararası Ekonomik Kuruluşların Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi. Detay Yayıncılık.

KOSGEB. (1 Mayıs 2017). 1 Mayıs, 2017 Tarihinde KOSGEB: <http://www.kosgeb.gov.tr> Adresinden Alındı

Miran, B. Ela, A. T. I. Ş. Bektaş, Z. K. Cankurt, M. Bayaner, A. & Karabat, S. (2015). Uluslararası Kuru Üzüm Piyasasında Rekabet Edebilirlik Üzerine Bir Araştırma. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 1(1).

Ovalı, S. (2014). Küresel Rekabet Gücü Açısından Türkiye'nin Konumu Üzerine Bir Değerlendirme. Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi, 13(13), 17-36.

Özçörekçi, E. Öngüt, E. & Müdürlüğü, İ. S. V. K. G. (2005). Dünyada ve Türkiye'de Deri Ve Deri Ürünleri Sanayiinin Gelişme Eğilimleri Ve Geleceği. TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.

Seyidoğlu, H. (2015). Karşılaştırmalı Üstünlükler. H. Seyidoğlu İçinde, Uluslararası İktisat. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Şahinli, M. A. (2011). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Pamuk Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, (21), 227-240.

Şişman, M. & Bağcı, E. (2014). Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılığı. Marmara Üniversitesi İ.İ.B Dergisi, 41.

TÜİK. 28 Mayıs 2017. Türkiye İstatistik Kurumu. 28 Mayıs 2017 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/Start.do?jsessionid=MCdLhnFFXJ2WJGQkQGfwDpB5cbhBLwhynhj0SNJYkQf910w28rz!-250234713> adresinden alındı

Utkulu, U. (2005). Türkiye'nin Dış Ticareti Ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler.